

Una història rica i **desgraciada:** Afganistan

L'exposició "Afganistan, una història mil·lenària" es podrà veure a partir d'aquest 3 d'octubre i fins el 23 de desembre al Centre Cultural de la Fundació "la Caixa". La mostra és una ocasió immillorable per fer un recorregut per l'excelsionat riquesa del patrimoni afganès a través de 220 peces que arriben fins a l'època més daurada del seu art.

Per la seva excepcional posició estratègica en el cor d'Àsia, l'Afganistan només pot ser entès com una terra de pas, última etapa abans d'endinsar-se cap a mons nous i desconeguts, tant per als que venien des de l'oest com des de l'est. L'Afganistan va ser una baula important de la ruta de la seda i, per tant, punt de trobada d'ètnies, cultures i religions tot i la negació d'aquesta història que va significar la destrucció el passat mes de març de les mil·lenàries i gegantines estàtues dels budes de Bamiyan. En aquest sentit resulten aclaridores les paraules que trobem a la nota de premsa que presenta l'exposició: "L'Afganistan representa l'especificitat d'un art preislàmic en els marges de l'Iran i del món nòmada, enmig de l'esfera d'influència hel·lènica, a la frontera amb l'Índia, en els confins entre l'Orient i l'Extrem Orient. Especificitat també, però, de l'època islàmica, atès que la seva condició de cruïlla, la juxtaposició ètnica, la mateixa situació del país, obert a les estepes del nord i, per aquest motiu, a les invasions mongoles, van fer que s'hi produís un art original i que va marcar tot el món musulmà."

L'exposició que ara es presenta al gran públic és un intent per explicar els antecedents històrics d'aquest país travessat per noms de ciutats i indrets fascinants i evocadors –Ghandara, Hadda, Kafiristan, Jalalabad, Ghazni, Kandahar...–, així com pels noms dels monarques –Tamerlan, Babur (és a dir, Tigre), Genguis Khan...–, que es remunten a una edat d'or que avui sembla engolida per la destrucció de segles i la fosca que aboquen al seu damunt els esdeveniments de les dues darreres dècades. La mostra abasta la totalitat de la història antiga de l'Afganistan, des de l'edat del bronze tot passant per les cultures preislàmiques

–amb un àmbit dedicat de forma especial a Bamiyan–, i per l'art islàmic que arriba fins el segle XV. Les 220 peces reunides provenen de diversos museus i col·leccions privades, com ara el Harvard University Art Museum, el Musée de l'Homme de París, el Museum für Indische Kunst de Berlín, l'Hermitage de Sant Petersburg i el ja esmentat Museu Guimet.

Pierre Cambon, conservador en cap d'aquest darrer museu, en el text que ha escrit per al catàleg de la mostra, defineix l'Afganistan com un veritable "palimpsest" en tant que testimoni dels vincles creats pel diàleg i els enfrontaments dels pobladors que han anat deixant el solc de les seves petjades i que han marcat tota la història d'Euràsia: des de les primeres migracions àries l'any 2000-1400 aC, la dominació aquemènida, la figura de Zoroastre, reformador del mazdeisme, la conquesta d'Alexandre el Gran i el seu intent de crear un món diferent on estarien units Occident i Orient casant-se amb la princesa Roxana, filla de Dari, rei de Pèrsia. I a la mort del gran grec, quan els seus generals es reparteixen l'imperi i també es casen amb princeses del país, la regió esdevindrà amb el temps i ja sota el regnat de Ashoka, un seguit de regnes indogrecs per on s'estendrà el budisme a partir del segle I fins convertir la regió de Bamiyan en un centre de pelegrinatge d'indis i xinesos. A continuació vindrien els turcs, les conquestes dels omeies i les invasions dels mongols conduïts per Genguis Khan que van dominar el país en el segle XIII i des d'on es van llençar a la conquesta de l'Índia i van consolidar l'islam.

Aquest període de l'art de l'islam medieval resulta especialment brillant i assoleix la màxima representació a la ciutat de Herat, capital que va ser d'un im-

FUNDACIÓ "LA CAIXA"

El déu solar *Suryia*, una pintura mural trobada al monestir de Kyzyl, a Xingjiang, dins l'oasi de Quca. L'obra pertany al segle VII.

peri que anava des del Tigris fins a Sinkiang. D'aquesta ciutat, de la seva fantàstica arquitectura, de les seves pintures i del seu art en general, l'escriptor i viatger Robert Byron n'ha parlat amb passió al seu llibre *Viatge a Oxiana*, fins el punt de qualificar els prínceps que van promoure totes aquestes meravelles de "Medicis orientals". Contemplant-les, Byron confessa sentir-se tan estupefacte com si estigués descobrint un llibre perdut de Titus Livi o un quadre desconegut de Botticelli.

Zona de budes. La vall de Bamayan on hi havia els dos budes destruïts a canonades (la culminació d'altres agressions que havien patit al llarg de la història a mans de fanàtics musulmans en aquells períodes que l'islam ha mostrat el seu rostre més dur i desmemoriat) va arribar a albergar l'any 632, vint anys abans de la conquesta islàmica, 10.000 monestirs i milers de monjos. La viatgera i també escriptora Ella Maillart, en el seu llibre *La ruta cruel*, explica que el budisme Mahayana és la religió de la compassió i que el coneixement i la pietat supremes són les virtuts principals que preconitza. Maillart se sent atreta per l'apacible i reparadora atmosfera de descans que es respira a la vall de Bamayan. Descriu com, des de l'alçada de 53 metres del buda, es domina un panorama de camps d'alfals i melons i com pot semblar bell el món en aquell ambient. Visitant el buda més petit explica: "A l'alçada del cap hi ha un balcó circular excavat a la roca, des d'on es poden veure uns frescos que decoren el sostre i les parets. S'hi poden identificar cavalls, personatges, el sol, la lluna, tiars i perles, així com les cintes onejants que caracteritzen l'art sassànida. Recordo que en un dels frescos del Museu Guimet vaig veure un blau cobalt intens com el del cel de Bamayan."

Aquesta mateixa viatgera, que va visitar el país quan els britànics hi deixaven sentir la seva influència, recorda que l'Afganistan es dividia ja aleshores entre "antics" i "moderns" i que els primers, reunits entorn dels *mul-lahs*, s'oposaven a qualsevol mena d'innovació. El ja esmentat Byron va predir que, fins i tot a llarg termini, els processos d'oc-

**Els país mai no ha estat colonitzat,
tots els intents britànics van fracassar**

cidentalització a la zona –es referia a Pèrsia i Afganistan–, estaven destinats al fracàs. Un altre extraordinari escriptor que va visitar l'Afganistan als anys 50, el suís d'expressió francesa Nicolas Bouvier, també ens recorda a *L'usage du monde* que el país mai no ha pogut ser colonitzat i que els intents britànics per fer-ho es van resoldre amb un sorollós fracàs. Diu Bouvier que “els afgans no canvien per res la seva manera de ser davant d'un occidental (...) no han de superar cap complex. Un estranger? Un *jaregi*? Un home i prou! Et fan lloc, es preocupen que t'atenguin i, després, se'n tornen a les seves coses”. L'escriptora catalana Anna Briongos, que va visitar el país en les dècades dels anys 60 i 70, es referma en aquesta convicció quan escriu al seu llibre *Un invierno en Kandahar* que “els habitants van a la seva, no hi havia intrusions ni preguntes i tan sols intercanvi de mirades –mirades profundes–, i salutacions”.

La destrucció talibana. Però si a mitjan anys 30 Byron ja es lamentava de les destrosses provocades en el patrimoni cultural afganès (durant el segle XIX i començaments del XX, tres guerres internes havien assolat el país) cal pensar en quin estat es deu trobar a hores d'ara quan l'Afganistan no té res de res. Per no tenir ni tan sols tenen l'alegria de veure volejar els estels per damunt el cel de Kabul tal com va poder contemplar Nicolas Bouvier. En efecte, l'any 1996, després de la presa de Kabul pels talibans, un decret de la presidència general d'Amr Bil Maruf del mes de desembre i que es pot llegir entre d'altres documents al llibre d'Ahmed Rashid, *Los talibán. El Islam, el petróleo y el nuevo Gran Juego en Asia Central*, deia el següent en el seu punt cinquè: “S'evitarà el vol dels estels. Es clausuraran els comerços de la ciutat dedicats a vendre'n.”

Bouvier descriu la seva experiència afganesa dient que “no es té cap pressa per abandonar un país com aquest”. Tot el contrari d'ara, quan fins i tot els seus habitants s'apressen a deixar-lo enrere.

Marc Soler

Dalt, a l'esquerra, l'estuc *Geni de les flors*, fet entre els segles III i IV, localitzat a Hadda. A la dreta, *Cap de buda*, figura femenina també provinent de Hadda (monestir de Tapa-kalan). A sota, *Copa*, ceràmica del s. XII i XIII amb decoració pintada i daurada sobre vidriat opac.